Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

ELOGIU LIMBII ROMÂNE

ANTOLOGIE DE ANATOL CIOBANU
ȘI ANATOL VIDRAȘCU

LITERA
București–Chișinău
2020

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Cuprins

Ioan-Aurel Pop
Identitatea românilor trece obligatoriu prin latinitate 5
Nicolae Dabija
Odă limbii române 52
Baladă 61
Alexie Mateevici
Limba noastră 62
...Să-i luminăm pe toți cu lumina dreaptă 65
Mihai Duțescu
Limba română 67

I Cronicari și cărturari despre originea limbii române 69

Varlaam
Predoslovie 70
Dosoftei
Psaltirea în versuri 72
Grigore Ureche
Letopisețul Țării Moldovei 73
Ștefan Simion
Predoslovie către cetitori 75
Miron Costin 76
Compunerea lui Miron preacinstitul vornic mare de Țara de Jos 77
De neamul moldovenilor 78
Stolnicul Constantin Cantacuzino
Vlahii de unde să zic vlahi sau alt nume 79
Istoria Țării Rumânești 80
Dimitrie Cantemir, *Descriptio Moldaviae* 81
Despre graiul moldovenilor 81
Despre literele moldovenilor 82
Samuil Micu
Scurtă cunoștință a istorii românilor 84
Gheorghe Șincai
Prefață la Catehismul cel mare 86
Petru Maior
Istoria pentru începutul românilor în Dachia, 1812 87
Disertație pentru începutul limbei românești . . . 88
Dialog pentru începutul linbei română întră nepot și unchi... 89
Ion Budai-Deleanu
Temeiurile gramaticii românești (1815–1820) . . 90
Dascălul românesc pentru temeiurile gramaticii românești 91

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

II SCRIITORI, CRITICI LITERARI ȘI ISTORICI ELOGIIND LIMBA ROMÂNĂ 93

Ienachiță Văcărescu

Observații sau băgări de seamă asupra regulilor și orânduielilor gramaticii românești . . 94

Testament literar 95

Barbu Paris Mumuleanu

Precuvântare. Caracteruri 96

Gheorghe Asachi

Omul literat 97

La introducerea limbei naționale în publica învățătură 98

Costache Conachi

Scrisoare către Mitropolitul Veniamin 99

Timotei Cipariu

Crestomație sau analecte literare 101

Ion Heliade-Rădulescu

Gramatica Românească 103

Repede aruncătură de ochi asupra limbii și începutului rumânilor 104

Costache Negruzzi

Scrisoarea XXXII 107

Grigore Alexandrescu

Epistolă către Voltaire 111

Mihail Kogălniceanu

Programul ziarului „Steaua Dunării" 112

Alecu Russo

Cugetări 114

Vasile Alecsandri 117

Cezar Bolliac

Limba și literatura 119

Alexandru Odobescu

Psaltirea tradusă românește de Diaconul Coresi 121

Condițiile unei bune traduceri românești din autorii eleni și latini 122

Bogdan Petriceicu Hasdeu

Prefață la „Cuvente den bătrâni" 123

Să vorbim românește 124

Titu Maiorescu

Beția de cuvinte 126

Limba română în jurnalele din Austria (1868) . 127

Mihai Eminescu

Limbă și naționalitate 128

Ioan Slavici

Eminescu și limba românească 135

Ion Creangă

Ion Roată și Vodă Cuza 138

Ion Luca Caragiale

Peste 50 de ani 140

Alexandru Macedonski

Evoluția limbei române 142

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Alexandru Vlahuță
Cuvântul 144
Sfaturi... 145
George Coșbuc
Din însemnările despre limbă 146
Despre limbă 147
Pentru limba românească 147
Graiul neamului 150
Gheorghe Sion
Limba românească 152
Calistrat Hogaș
Moldovenisme 153
Barbu Delavrancea
Lupta literară 155
Garabet Ibrăileanu
Problema limbii literare 158
Panait Istrati
Trecut și viitor 160
Constantin Stere
Limba și geniul național 162
Liviu Rebreanu
Laudă țăranului român 164
Tudor Arghezi
Din studiul „Eminescu" 166
Despre arta literară 167
Scrisoare cu tibișirul 175
Din taine 178
Ion Agârbiceanu
Cultivarea limbii în discuție publică 179
Mihail Sadoveanu
Arta literară și cultivarea limbii 180
Victor Eftimiu
Magia cuvintelor 182
Odă limbii române 184
Camil Petrescu
Delimitări critice 185
Perpessicius
Pauperizarea limbii literare 187
Pompiliu Constantinescu
Cultura limbii 189
Tudor Vianu
Bogăție și transparență 193
G. Călinescu
Problema limbii literare 196
Cezar Petrescu
Eterna problemă a limbii literare 199
Demostene Botez
Despre problemele limbii artistice 202
Zaharia Stancu
Despre claritate 204

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Eugen Barbu
Limba 205
Ioan Alexandru
Limba românească 207
Mărturie 209
Nicolae Tăutu
Cuvintele 210
Nicolai Costenco
Limba țării mele 211
Bogdan Istru
Graiul mamei 213
Grigore Vieru
O istorie vie 216
Limba română 218
Frumoasă-i limba noastră 219
În limba ta 220
Dumitru Matcovschi
Limba maternă 221
Victor Teleucă
O altă limbă mai frumoasă nu-i 223
Liviu Damian
Verb matern 224
În limba asta 225
Vasile Romanciuc
De parcă te ascultă Eminescu 226
O țară, o casă, un grai 227
Gheorghe Vodă
Cântec limbii materne 228
Anatol Ciocanu
Limba mamei 230
Pân' la hotarul limbii 231
Mircea Florin Șandru
Odă limbii române 232
Andrei Ciurunga
Graiul mamei frânt în două 234
III LINGVIȘTI ȘI ISTORICI DESPRE LIMBA ROMÂNĂ 235
Alexandru Philippide
Despre stricarea limbii 236
Despre cultivarea limbii literare 238
Gheorghe Bulgăr
Conștiința limbii și formele cultivării ei 240
Constantin Frâncu
Geneza limbii române și etnogeneza poporului român 247
Gabriel Țepelea
Opera cronicarilor, pledoarie pentru unitatea limbii și poporului român 251

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Dumitru Irimia
Limba – componentă fundamentală a specificului național 254
Eugeniu Coșeriu
Limba română 257
Unitatea limbii române – planuri și criterii 260
Marius Sala
Unitatea limbii române din perspectivă romanică 265
Anatol Ciobanu
Limba latină și romanitatea noastră 269
Gavril Istrate
Limba româna literară 274
Ioan Oprea
Limba literară și conștiința națională 277
Petru Butuc
Româna literară, expresie a continuității 279
Ilie Dan
Româna – limbă romanică 281
Nicolae Corlăteanu
Limba română este numele corect al limbii noastre 284
Testament. Las vouă moștenire... 298
Gheorghe Bobână
Glotonimul „limba română" în documentele scrise din Moldova (sec. XVI–XVII) 301
Anatol Eremia
Unitatea limbii române: politică și adevăr științific 305
Nicolae Mătcaș
O limbă – o națiune 307
Vasile Melnic
Graiurile și unitatea limbii române 309
Vasile Pavel
Unitatea și varietatea limbii române din perspectivă geografică 311
Silviu Berejan
De ce limba exemplară din uzul oficial al Republicii Moldova nu poate fi numită moldovenească 315
Ioan-Aurel Pop
Limba română este efigia pregnantă a românilor 319

IV ACTE LEGISLATIVE PRIVIND LIMBA ROMÂNĂ 355
Constituția României 356
Hotărârea Prezidiului Comitetului Împlinitor Central al RSS Moldovenești 356

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Legea nr. 3462 a Sovietului Suprem al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești ... 356
Constituția Republicii Moldova 356
Declarația de independență a Republicii Moldova 357
Ana Guțu
Pledoarie pentru limba română 361
Curtea Constituțională a Republicii Moldova
Textul Declarației de Independență prevalează în raport cu textul Constituției 367

V MAXIME ȘI CUGETĂRI DESPRE LIMBA ROMÂNĂ 369

VI FRAZEOLOGISME DESPRE LIMBĂ, CUVÂNT, GRAI, VORBĂ, A VORBI 395
Despre limbă 396
Despre cuvânt/grai 415
Despre vorbă/a vorbi/grăi 426

BIBLIOGRAFIE 495

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

VARLAAM
(1585–1657)

PREDOSLOVIE

De mare jeale și de mare minune lucru iaste, o iubite cetitoriu, când toate faptele ceriului și a pământului îmblă și mărg toate careaș la sorocul și la marginea sa, la carea înțelepciunea cea veacinicî le-au făcut și nice puțin nu smentesc, nice greșesc sâmțul său. Numai sângur amărâtul om, ce-i fâcut pre obrazul și pre chipul tvorețului său, cu mente și cu graiu la dânsul cinstit domn și biruitoriu pământului și mărei, paserilor și dobitoacelor, peștilor și tuturor fierilor cum grăiaște și prorocul că *cu puținel îl micșură priâns mai mic decât îngerii*, adecă pre om, numai căci-i cu trup... Cu mult mai vârtos limba noastră românească, ce n-are carte pre limba sa, cu nevoe iaste a înțeleage cartea alții limbi. Și pentru lipsa dascalilor ș-a învățăturei. Cât au fost învățând mai de multă vreame, acmu nice atâta nime nu învață. Pentr-aceia de nevoie mi-au fost... cu talantul ce mi-au dat să-mi poci plăti datoriia macar de cât până nu mă duc în casa cea de lut a moșilor miei. Adunat-am diân toți tălcovnicii Sventei Evanghelii, dascălii besiaricii noastre, și diac-am scris, arătat-am Măriei Sale pravoslavnicului domn Io Vasilie voivodul, cu mila lui Dumnedzău domnul Țării Moldovei. Măria Sa, ca un Domnu creștin și blagocestiv și iubitoriu de besearică grijind ca un stăpân bun de folosul oilor lui Hristos, nu numai pentru ceale trupești ce și pentru ceale sufletești, de unde sângur Dumnedzău cu mâna sa cea putiarnică au arătat Măriei Sale spre aceasta lucru îndereptătoriu, priaosvențitul părinte Petru Moghila, fecior de domnu de Moldova, Arhiepiscop și Mitropolit Kievului, Haliciului și a toată Rosia, carele pre pofta Măriei Sale au trimis tipariul cu toate meșteșugurile câte trebuesc [...]

Cazania, *prima carte tipărită la Iași de mitropolitul Varlaam (1643)*

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

DOSOFTEI
(c. 1624–1693)

PSALTIREA ÎN VERSURI

Limba îmi voi face condei
de scrisoare
A scriitori grabnic ce nu-i pre
subt soare.

. . . . . .
Pre coaste de munte
Cu uliţe multe,
Cetatea cea mare
Craiului cel tare,
Cu curţi desfătate
Cu pânzele nalte.
. . . . . .
Să-mi înţeleagă cuvântul
Omul de pre tot pământul.
. . . . . .
Cine face zid de pace,
Turnuri de frăţâie,
Duce viaţă fără greaţă
Ntr-a sa bogăţâie,
Că-i mai bună, de(m)preună,
Viaţa cea frăţască,
Decât armă ce destramă
Oaste vitejască.
. . . . . .
Limbile să salte
Cu cântece nalte,
Să strige-n tărie
Glas de bucurie.
. . . . . .

GRIGORE URECHE
(1590–1647)

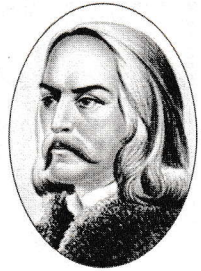

(Portret imaginat)

LETOPISEŢUL ŢĂRII MOLDOVEI

Aşijderea şi limba noastră den multe limbi iaste adunată şi ni-i amestecat graiul nostru cu a vecinilor de prinprejur, măcar că de la Râm ne tragem, şi cu ale lor cuvinte ni-s amestecate. Cum spune şi la predosloviia letopiseţului celui moldovenescu de toate pre rându: ce fiindu ţara mai de apoi ca la slobozie, de prinprejur venindu şi descălecându, din limbile lor s-au amestecat a noastră: de la râmleni, ce le zicem latină, *pâine*, ei zic *panis, carne*, ei zic *caro*; *găina*, ei zic *gallina*, *muiarea*, *mulier*, *fămeia*, *femina*; *părinte*, *pater*; *al nostru*, *noster* şi altile multe den limba latinească, că de ne-am socoti pre amăruntul, toate cuvintele le-am înţelege. Aşijderea şi de la frânci: noi zicem *cal*, ei zic *caval*; de la greci: *strafid*, ei zic *stafida*; de la leşi *prag*, ei zic *prog*; de la turci, *m-am căsătorit*, de la sârbi *cracatiţă* şi altele multe ca acestea den toate limbile, carile nu le putem să le însemnăm toate [...]

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

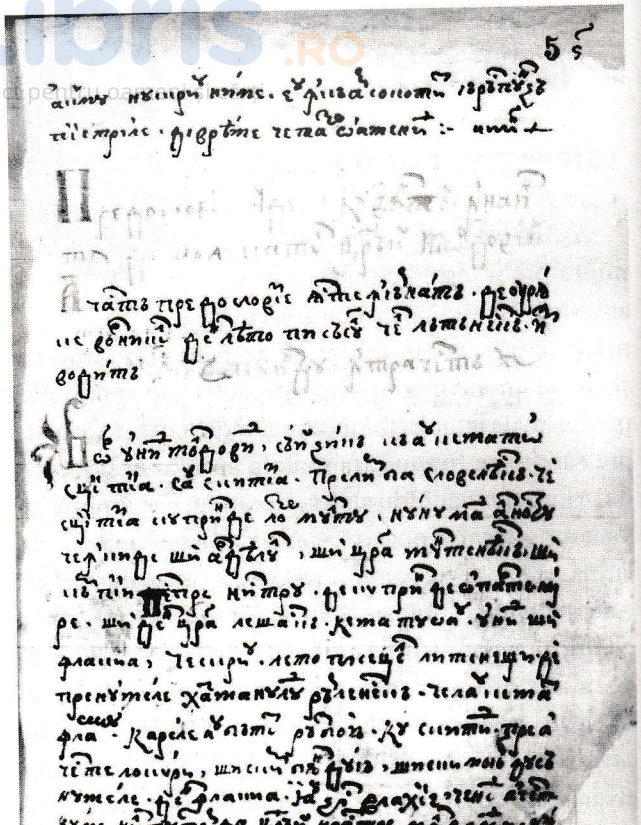

Pagină din Predoslovia *la* Letopisețul Țării Moldovei

ȘTEFAN SIMION
(?–1656)

PREDOSLOVIE CĂTRĂ CETITORI

[...] De aciasta încă vom să știți că vedem că unele cuvinte unii le-au izvodit într-un chip, alții într-alt. Iară noi le-am lăsat cum au fost în izvodul grecesc, văzând că alte limbi încă le țin așia, cumu-i synagoga și poblican și gangrena și pietri scumpe, carele nu se știu rumânește ce sînt; nume de oameni și de leamne și de veșmente și altele multe carele nu să știu rumânește ce sînt, noi le-am lăsat greciaște, pentru că alte limbi încă le-au lăsat așia.

[...] 4. Aciastă încă vă rugăm să luați aminte că rumânii nu grăiesc în toate țările într-un chip, încă neci într-o țară toți într-un chip; pentru aceea cu nevoie poate să scrie cineva să înțăleagă toți, grăind un lucru, unii într-un chip, alții într-alt chip [...] Bine știm că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sînt buni carii îmbla în toate țările, așia și cuvintele acelea sînt bune carele le înțăleg toți. Noi derept aceea ne-am silit, den cât am putut să izvodim așia cum să înțăleagă toți, iară să nu vor înțeleage toți nu-i de vina noastră, ce-i de vina celuia ce-au răsfirat rumânii printr-alte țări, de și-au mestecat cuvintele cu alte limbi, de nu grăiesc toți într-un chip.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

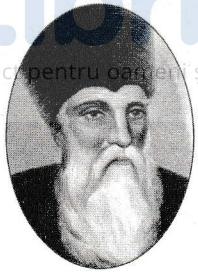

MIRON COSTIN
(1633–1691)

Înțelege-vei și din capul care să va scrie și de graiul cestor țări, că limba este dovadă că în graiul nostru până astăzi sunt cuvintele, unele lătinești, iară altele italienești. Să miră un historic, anume Cavație, zicând: „De mirat este că limba moldovenilor și a muntenilor, mai multe cuvinte are în sine râmlenești decât italienești", măcar că italianul, tot pre un loc iaste cu râmlenii. Ce aceea nu-i divă că italianii târziu ș-au scornit limba din lătinească, așa de iscusită și dezmerdată cât că iaste limbă îngerească, îi zic. Întru unele voroave își aduce preste samă cu a noastră, ales cu aceste silave: *della*, *de*, *delia*, *voi*, *voi-siniorio*, cum ar zice la noi: *de la dumneta* sau de la *voi*, care, acestea, în limba latinească, adeca râmlenească, amu nu încape, ce cură fără de acestea în măsurile sale [...]

COMPUNEREA LUI MIRON PREACINSTITUL VORNIC MARE DE ȚARA DE JOS

Neamul țărâi Moldovei de unde dărazî?
Din țara Italiei tot omul să crezî,
Fliah întăi apoi Traian au adus pre-aice
Pre strămoșii cestor țări de neam cu ferice.
Răsădit-au țărilor ghotarele toate,
Pre siamne ce stau în viaci a să vedia poate.
El cu vița cestui neam Țara Rumânească
Împlut-au, Ardealu tot și Moldovenească.
Siamnele stau de să văd de dânsul făcute,
Turnul Severinului să custe-n vremii multe.
Stremoșii Moldovei aduse-au în țarî,
Pre gheţâi cu sabia scoţând din hotarî.
Stau siamnele podului cu praguri căzute,
Și Turnul Severinului de Seviru făcute,
Podul prestă Dunăre-n Țara Rumânească,
De-au trecut și oștile-n Țara Ungurească.
Pre-acela pod au trecut Moldoavei stremoșii
Bătând război cu dachii, a saşilor moșii.